

4.8.2020

OKV/1183/21/2020

OKV/1183/21/2020-OKV-2

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

Viite:

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön lausuntopyyntö 17.6.2010, VN/9812/2019

Asia:

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain, terveydensuojelulain sekä ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain muuttamisesta

Luonnoksessa viitekohdassa mainituksi hallituksen esitykseksi on perustelujen kohdassa 12 käsitelty esityksen suhdetta perustuslakiin ja esityksen säätämisympäristöä. Kohdassa on todettu, että esityksellä siirretään eduskunnan perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla kuoleman toteamista koskeva perussäännös lain tasolle säätämällä siitä kuolemansyyn selvittämisestä annetussa laissa. Perusteluissa on tältä osin tuotu esille valiokunnan lausunto (PeVL 24/2010 vp), jossa valiokunta oli viitannut muun ohessa perustuslain 7 §:ään, jossa säädetään muun muassa oikeudesta elämään. Perustelujen kyseisessä kohdassa on käsitelty vainajan perusoikeussubjektuutta ja todettu, että vainajan ruumiiseen kuoleman jälkeen kohdistuvat toimenpiteet voivat muodostua perusoikeuskysymykseksi. Perusteluissa on viitattu muun muassa syrjimättömyyteen, vakaumuksen loukkaamattomuuteen, itsemääräämisoikeuteen ja uskonnon vapauteen sekä yleiseen ihmisarvon kunnioitukseen ja käsitelty ihmisarvon kunnioituksen yhteyttä perustuslain 2 luvussa säädettyihin perusoikeuksiin. Perusteluissa esitystä on käsitelty siitä näkökulmasta, minkälaisia oikeuksia ihmisellä voi olla hänen kuoltuaan.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 1 a §:n 2 momentin mukaan kuoleman toteaisi laillistettu tai luvan saanut lääkäri. Lakiin on luonnoksessa esitetty tehtäväksi lisäykset, joiden perusteella tietyissä tilanteissa sairaanhoitaja (1 c §) voisi tehdä kuoleman toteamisessa suoritettavat tutkimukset ja poliisimies (1 d §) voisi tehdä kuolemaa koskevat alustavat havainnot ennen lääkärin suorittamaa vainajan ruumiin ulkonaista tarkastusta ja kuoleman toteamista. Kyseisten säännösten mukaan lääkärin olisi viimeistään kolmen vuorokauden kuluessa tutkimuksista tai havainnoinnista todettava kuolema. Esitysluonnoksessa on pidetty perusteltuna, että lääkäri tekee varsinaisen kuoleman toteamisen muun muassa kuolemaan liittyvien oikeudellisten vaikutusten vuoksi ja koska hänellä on siihen koulutuksensa vuoksi valmiudet. Lain 10 b §:n 2 momentin mukaan vainajan ruumis voitaisiin siirtää säilytystiloihin lain 1 c ja 1 d §:ssä mainittujen tutkimusten ja havainnoinnin perusteella.

Esitysluonnoksen perusteluissa kohdassa 2.2 Nykytilan arviointi (Kuoleman toteaminen, s. 21) on todettu, että kuolema ei aina ole luotettavasti muun kuin toteamiseen koulutetun todennettavissa ja että

on sinänsä harvinaisia tapauksia, joissa asianmukaisesti tehdyn elvytyksen lopettamisen jälkeen kuolleeksi luultu onkin herännyt. Perusteluissa on todettu ennenaikaisen siirron kylmätiloihin olevan elossa olevalle henkilölle vaarallista.

Esitysluonnoksesta ilmenevän perusteella voisi siis olla mahdollista, että kuolleeksi luultu henkilön siirrettäisiin kylmätiloihin, mikä voisi aiheuttaa hänelle vaaratilanteen tai jopa henkilön kuoleman. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi luonnokseen sisältyvässä kuolemansyy selvittämisestä annetun lain 1 c ja 1 d §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa, jossa kuolemaa ei ole vielä lääkärin toimesta selvitetty ja todettu, vaan siirto tapahtuisi lain 10 b §:n perusteella sairaanhoitajan suorittamien tutkimusten tai poliisimiehen tekemän havainnoinnin perusteella. Kyseisissä pykälissä säädetyt sairaanhoitajan tekemät tutkimukset tai poliisimiehen suorittama havainnointi tarkoittaisivat käsitykseni mukaan käytännössä kuoleman toteamista, vaikka sen toteaminen lain mukaan kuuluisi lääkärille.

Ottamatta kantaa tältä osin esityksen tarkoituksenmukaisuuteen ja sisällölliseen perusteltavuuteen tulisi esityksen perustuslainmukaisuus kuitenkin edellä mainitun perusteella arvioida myös kuolleeksi vielä toteamattoman henkilön oikeuksien näkökulmasta erityisesti perustuslain 7 §:n 1 momentti huomioiden siltä osin kuin kuoleman toteamisen voisi lakiin ehdotettujen lisäysten perusteella tosiasiallisesti tehdä myös sairaanhoitaja tai poliisimies. Lisäksi lakiesityksen perusteluissa olisi perusteltua arvioida esityksen suhde perustuslain 124 §:ään siltä osin kuin edellä mainituissa säännöksissä tarkoitetut toimenpiteet tekee muu kuin virkasuhteinen lääkäri tai sairaanhoitaja.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Esittelijäneuvos osastopäällikkönä

Marjo Mustonen